

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/5v9HKv>

นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

State Policy and Social Welfare Arrangement for the
Elderly in the Community of Phitsanulok Province

สมคิด คำแหง ¹

Somkid Kamhaeng

E-mail: mrsomkidk@hotmail.com

สมบัติ บุญเลี้ยง ²

Sombut Boonleing

ณัฐวุฒิ บุ่งจันทร์ ³

Natthavut Bungchan

อภิไท สอนทอง ⁴

Apithai Sonthong

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

⁴ อาจารย์ ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาความความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ การดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ การศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม และการส่งเสริมการออม มีผลต่อนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของภาครัฐ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ชุมชน จำนวน 3,701 คน ด้วยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.38 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 48.69 มีบุตร 2-3 คน ร้อยละ 42.10 และมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 48.01 ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ด้านการดูแลสวัสดิการสังคม การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ การส่งเสริมประกอบอาชีพและการส่งเสริมการออมว่านโยบายรัฐเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกประสบความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีความต้องการที่จะได้รับการจัดสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุและนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของภาครัฐ พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านการดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ การศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: นโยบายรัฐ, สวัสดิการผู้สูงอายุ, พิษณุโลก

Abstract

The purposes of the research were to 1) study the levels of the elderly's opinions towards the state policies on social welfare of the elderly in the communities in Phitsanulok Province, 2) explore the Phitsanulok elderly's needs in welfare services according to the Elderly Act 2003, and 3) study the relationships between the elderly's influential needs in welfare services, targeting in the communities in Phitsanulok, namely social welfare supervision, education and lifelong learning promotion, promotion and protection in occupational safety for the elderly and saving promotion, and the state policies on social welfare of the elderly, namely a strategy of preparing populations for the quality old age, a strategy of the elderly promotion, a strategy of social protection systems for the elderly, and a strategy of the elderly development. The number of the elderly from 40 communities around the Phitsanulok city municipality who participated in the study was 3,701. The samples were randomized by Stratified Random Sampling at 80 percent of each community. The research tool used to collect data was a questionnaire; the data was analyzed by a statistical packaged computer program.

The research results showed: Most of the elderly in the communities around the Phitsanulok city municipality were female at 66.38%; male at 33.72%. Most earned less 15,000 baht a month. 48.69% graduated in vocational certificates. 42.10% had children 2-3. 48.01% were married. The elderly's, targeting in the communities in Phitsanulok, opinions towards social welfare services of the elderly, namely social welfare supervision, education and Lifelong Learning promotion, promotion and protection in occupational safety for the elderly and saving promotion was moderate: the state policies on social welfare of the elderly, social welfare of the elderly in the communities in Phitsanulok were accomplished. The Phitsanulok elderly's needs in the state social welfare services, namely a strategy of preparing populations for the quality old age, a strategy of the elderly promotion, a strategy of social protection

systems for the elderly, and a strategy of the elderly development were unsure. The relationships between the elderly's needs in welfare services and the state social welfare services of the elderly showed: social welfare supervision, education and lifelong learning promotion, promotion and protection in occupational safety for the elderly and saving promotion were related to the state social welfare services of the elderly in overall.

Keywords: State Policy, Social Welfare Of The Elderly, Phitsanulok

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย อันเนื่องมาจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ทำให้สังคมไทยกลายเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งมี ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูกหลานอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น การดูแลผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นประมุขของครอบครัว และในฐานะเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวของลูกหลาน ที่เคยได้รับการเอาใจใส่ ดูแล และมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดนั้น ในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการที่สมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงาน จึงก่อให้เกิดการแยกตัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น คนหนุ่มสาวต้องไปทำงานต่างพื้นที่ ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องเป็นผู้รับภาระดูแลลูกหลาน หรือดูแลบ้านเพียงลำพัง และผู้สูงอายุบางคนต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว ขาดการเหลียวแลจากลูกหลาน ถูกทอดทิ้งให้ดูแลตนเอง ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2546 : 99)

ปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์และการพัฒนาระบบสาธารณสุขของไทย ทำให้การเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขของประชาชนมากขึ้น ส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น จำนวนผู้สูงอายุจึงมีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในวัยทำงานโครงสร้างประชากรของประเทศไทยอยู่ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปี หรือมากกว่า) มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 1.21 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2503 ไปเป็น 4.5 – 5.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543 และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 6.8 – 7.6 และ 11 ล้านคนในปี พ.ศ. 2533 และในปี พ.ศ. 2563 ตามลำดับ ประการสำคัญในการเปลี่ยนแปลงนี้กำลังนำประเทศไทยไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรสูงอายุ” ทั้งนี้ ใน พ.ศ. 2563 สถานการณ์ด้านสัดส่วนของประชากรสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึงระดับร้อยละ 11 และ 15 ตามลำดับ ตามเกณฑ์ของสหประชาชาติได้กำหนดว่าเป็นภาวะประชากรผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนของประชากรที่มีผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นประชากรไทยจะเข้าสู่ระยะภาวะประชากรผู้สูงอายุในราว พ.ศ. 2547 – 2548 (กระทรวงสาธารณสุข, 2546 : 99)

ภาวะประชากรผู้สูงอายุเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เกิดจากการลดลงของอัตรา การเกิดและอัตราการตาย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรแสดงให้เห็นโดยง่ายจากการเปลี่ยนแปลงของลักษณะ พีรามิดของประชากร (Population Pyramid) ในระยะเวลาต่างๆ อย่างชัดเจน โดยจากลักษณะโครงสร้างที่มีรูปร่าง พีรามิดชัดเจนในปี พ.ศ. 2503 เป็นลักษณะระฆังคว่ำในปี พ.ศ. 2543 และรูปร่างแบนในปี พ.ศ. 2563 สำหรับอายุคาดเฉลี่ยชายและหญิงไทยมีการเพิ่มขึ้นโดยตลอดในปี พ.ศ. 2507 – 2508

อายุคาดเฉลี่ยของชาย และหญิงไทยเท่ากับ 55.2 และ 61.8 ตามลำดับ อีก 20 ปีต่อมา (พ.ศ. 2528 – 2529) อายุคาดเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 63.8 ปี ในชายไทย และ 68.9 ปี ในหญิงไทย และคาดหมายว่าในปี พ.ศ. 2543 – 2548 อายุคาดเฉลี่ยในชายและหญิงไทยจะอยู่ระหว่าง 66.3 – 71.1 ปี และ 72.4 – 76.1 ปีตามลำดับ (กระทรวงสาธารณสุข, 2546 : 86)

จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และสังคมโดยรวม เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ก่อให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่างๆ ตลอดจนเกิดภาวะทุพพลภาพ ด้านจิตใจผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตทั้งสุขภาพที่เสื่อมลง นอนไม่หลับ หงุดหงิดง่าย ซึมเศร้า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพเศรษฐกิจ ทำให้การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายมาเป็นการใช้ชีวิตที่ต้องพึ่งพาเงินตราในการแลกเปลี่ยนปัจจัยเพื่อดำรงชีพประกอบกับการที่วัยแรงงานมีการย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของผู้สูงอายุลดลงขาดการดูแลจากครอบครัว และขาดรายได้ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ, 2544 : 5) การอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมและความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่างๆ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งผู้สูงอายุเผชิญอยู่ขณะนี้ ประกอบด้วยทุกภาคส่วนของสังคมที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน หรือสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รัฐบาล มีนโยบายให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมตามหลักการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ กำหนดนโยบายระดับชาติของประเทศไทย เช่น แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525 – 2577 ว่าด้วยผู้สูงอายุที่ต้องการให้หลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ผู้สูงอายุ โดยกำหนดนโยบายและมาตรการเน้นการจัดสวัสดิการ และจัดตั้งศูนย์บริการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2525 : 42) และจัดการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ 2 ได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) เพื่อเป็นการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชาชนเพื่อวัยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ด้านระบบสมัชชาสังคมผู้สูงอายุ ด้านบริการจัดการเพื่อพัฒนางานผู้สูงอายุระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรผู้สูงอายุ ด้านการประมวลผลพัฒนาองค์ความรู้ผู้สูงอายุ และการประเมินผลการดำเนินงาน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2551 : 21) กฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวว่า “รัฐต้องสงเคราะห์

คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้ พ.ศ. 2542 เป็นราชโองการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ประกอบกับองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศเป็นสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ รัฐบาลองค์กรเอกชน ประชาชน และสถาบันสังคมต่างๆ ได้ประกาศบัญญัติผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิและเพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริมการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับทบบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักในการบัญญัติภารกิจตามกฎหมาย และทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) กฎหมายประกอบด้วย 24 มาตรา มีสาระสำคัญ 4 เรื่องคือ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ สิทธิผู้สูงอายุ การลดหย่อนภาษี (เงินได้) กองทุนผู้สูงอายุ โดยมีนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย

การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ที่กำหนดไว้มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐที่หลากหลายคือ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข และคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ เป็นต้น การจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุในด้านต่างๆ แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน แต่การดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม การสังคมสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน และการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งพิทักษ์สิทธิแก่ผู้สูงอายุ และคนชราในภาครัฐยังมีไม่ชัดเจน และเพียงพอ โดยการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ที่ภาครัฐได้ดำเนินการ ซึ่งอยู่ในรูปบริการของผู้สูงอายุ สถานสงเคราะห์คนชรา และสงเคราะห์ผู้สูงอายุ โดยภาครัฐ (กรมประชาสงเคราะห์) พบว่า การให้บริการและการพัฒนาดังกล่าวยังไม่ทั่วถึง และไม่ครอบคลุมทุกปัญหา

หากพิจารณาสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยทั่วประเทศใน พ.ศ. 2563 นั้น เมื่อพิจารณาในแต่ละภูมิภาคที่ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ เมื่อเทียบสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุในแต่ละจังหวัดในภูมิภาคนั้นๆ พบว่า ภาคเหนือมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อนในภูมิภาคอื่น โดยในภาคเหนือมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 11.1 ในปี พ.ศ. 2543 คาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 13.6 ในปี พ.ศ. 2553 และร้อยละ 21.2 ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งในภาคเหนือจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 ขณะที่ประเทศจะเริ่มในปี พ.ศ. 2563 และเมื่อ

เปรียบเทียบสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุของภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง ปรากฏว่า ประชากรที่จะเข้าสู่ผู้สูงอายุก่อนเป็นภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดอุตรดิตถ์ จากการสำรวจข้อมูลสถิติแห่งชาติด้านประชากรผู้สูงอายุเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนพบว่า จังหวัดพิษณุโลกมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นอันดับแรกของเขตภาคเหนือตอนล่าง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554 : 11) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านประชากรที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ และจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองที่ตั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาคเหนือคือ เป็นศูนย์กลางบริการสี่แยกอินโดจีนที่พร้อมจะมีการพัฒนาและการขยายเมืองประกอบกับมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในเขตชุมชนเมืองและเทศบาล

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่ทำให้สังคมประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ในขณะเดียวกันหากภาครัฐได้เตรียมความพร้อมรับมือไว้แล้ว สิ่งที่จะเป็นปัญหาที่อาจกลับมาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งก็ว่าได้ ซึ่งแน่นอนว่า ผู้สูงอายุนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง เพราะเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ให้ แก่ชุมชนและสังคมมาอย่างยาวนาน มีการสะสมทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ทั้งด้านอาชีพ และทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาต่างๆ ผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่รัฐจะต้องช่วยกันปรับเปลี่ยนภาวะให้เป็นพลังอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษานโยบายภาครัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของ ผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตชุมชนจังหวัดพิษณุโลกกับนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของภาครัฐ

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ภูมิหลังของผู้สูงอายุ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ นโยบายการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุของรัฐ

ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการและหน่วยงานในภาครัฐ ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีนโยบายสาธารณะ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ภูมิหลังของผู้สูงอายุ
1. เพศ
2. รายได้
3. ระดับการศึกษา
4. จำนวนบุตร
5. สถานภาพสมรส

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ความคิดเห็นต่อนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของรัฐ
1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุ

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกเป็นงานวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Approach) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เพื่อศึกษานโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) ออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาระดับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 และขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อนโยบายสวัสดิการสังคม กับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

การศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ดำเนินการสังเคราะห์เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีหลักการ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อร่างประเด็นความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ดำเนินการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร และรายงานการวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและในต่างประเทศ

2. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยการใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้โดยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ แบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน

ขั้นตอนที่ 2

การศึกษาระดับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 โดยการใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้โดยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน

2. ดำเนินการวิจัยคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกความต้องการผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้วิธีการสุ่มเป็นชั้นแบบเจาะจงอย่างง่ายทั้ง 40 ชุมชนๆ ละ 1 คน รวม 40 คน

ขั้นตอนที่ 3

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ตอนนโยบายสวัสดิการสังคมกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายสวัสดิการสังคมกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยการใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก 40 ชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้โดยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน

2. ดำเนินการวิจัยคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้วิธีการสุ่มเป็นชั้นแบบเจาะจงอย่างง่ายทั้ง 40 ชุมชน ๆ ละ 1 คน รวม 40 คน

โดยจำแนกตามโครงการแบ่งเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย ที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในชุมชน โดยการสุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่เต็มใจในการให้ข้อมูล 2) เป็นผู้สูงอายุในชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

โซนที่ 1		โซนที่ 2		โซนที่ 3		โซนที่ 4	
ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ชุมชน	จำนวน	ชุมชน	จำนวน	ชุมชน	จำนวน	ชุมชน	จำนวน
คลอง	120	วัดหนองบัว	115	พันปี	208	หลักกาล	32
มหาดไทย			92		166		26
อรัญญิก	239	มหาจักรพรรดิ	126	วัดจันทร์	212	เทพารักษ์	63
	191		101	ตะวันออก	170		50
ธรรมบูชา	110	วิเศษไชยชาญ	196	พระยาสุพรรณ	135	สระสอง	1
	88		157		108	พี่น้อง	1
พระองค์ขาว	153	พระองค์คำ	112	ท่ามะปราง	120	บ้านคลอง	154
	122		90		96	พัฒนา	123
พญาเสือ	157	พิชัยสงคราม	129	มหาสนุก	88	วัดจันทร์	170
	126		103		70	ตะวันตก	136
ธรรมจักร	83	ศรีวิสุทธิ	51	ร่วมใจ	153	ประชาอุทิศ	198
พัฒนา	66		41		123		158
เสรีราษฎร์	68	เสื่อตม	105	บรมไตรโลก	64	ประตุมือง	71
พัฒนา	54		84	นารถ 21	51		57
เจดีย์ยอด	74	เกษมรัฐพัฒนา	64	ดิอินทร์พัฒนา	151	สิงห์วัฒน ขอย 3	28
ทอง	59		51		121		22
สุพรรณกัลยา	99	แสนพลพ่าย	120	อภิชาติบุตร	113	สิงห์วัฒน ขอย 5	20
	79		96		90		16
ศาลเตี้ย	129	ชาญเชกกิจ	185	ร่วมใจโมหรี	113	โยธามภาพ	100
	103		148		90		80
รวมทั้งสิ้น	1,232	รวม	1,203	รวม	1,357	รวม	837
	984		963		1,085		669

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลภูมิหลัง

ภูมิหลัง	ร้อยละ (n=3701)
1. เพศ	
- ชาย	33.72
- หญิง	66.28
2. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
- ต่ำกว่า 15,000 บาท	47.80
- 15,001-20,000 บาท	35.67
- 20,001-30,000 บาท	10.13
- 30,001 บาทขึ้นไป	6.40
3. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน	
- ปวช. หรือต่ำกว่า	48.69
- ปวส./อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	32.23
- ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	16.97
- สูงกว่าปริญญาตรี	2.11
4. จำนวนบุตร	
- ไม่มี-1 คน	30.02
- 2-3 คน	42.10
- 4-5 คน	18.99
- มากกว่า 5 คนขึ้นไป	8.89
5. สถานภาพสมรส	
- โสด	18.62
- สมรส	48.01
- หม้าย/คู่สมรสเสียชีวิต	20.29
- หย่าร้าง/แยกกันอยู่	13.08

ตาราง 3 การใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
1	ใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกที่มีคือนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านการดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและมีอาชีพที่เหมาะสม และด้านการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ	
2,3	ใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกที่มีคือนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ด้านระบบคุ้มครองทางสังคม ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ ใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกที่มีคือนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ข้อมูลเดียวกับขั้นตอนที่ 2)	ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุที่มีคือนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุที่มีคือนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ข้อมูลเดียวกับขั้นตอนที่ 2)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถามจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดสวัสดิการสังคม

การจัดสวัสดิการสังคมในประเด็นต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมภาพรวมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.07$) เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในด้านการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุ

ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.19$) สูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.12$) ด้านการศึกษา และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{x} = 3.02$) และด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 2.94$) เช่นเดียวกันในแต่ละด้าน หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมในแต่ละด้านไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

1. การดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ในการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.19$) โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับชุมชนจัดกิจกรรมในโอกาสต่างๆอย่างต่อเนื่อง เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เข้าพรรษา สูงสุด ($\bar{x} = 3.25$) รองลงมาได้แก่ ภาครัฐจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.24$) ชุมชนจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทหรือเข้าร่วมประจำ ($\bar{x} = 3.17$) ชุมชนพัฒนาทางเดิน ที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุ เช่น พื้นกันลื่น หรือราวจับบริเวณทางลาด ($\bar{x} = 3.15$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

2. การศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมในการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.02$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ จัดโครงการสอนคอมพิวเตอร์ให้ผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.04$) รองลงมาคือ ชุมชนมีห้องสมุด หรือศูนย์ข้อมูลให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาใช้ได้ง่าย ($\bar{x} = 3.01$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

3. การส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ในการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 2.94$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนควรจัดทำโครงการฝึกอาชีพ สำหรับผู้สูงอายุ เช่น ทำอาหาร ดอกไม้ประดิษฐ์สูงสุด ($\bar{x} = 2.96$) รองลงมาคือ ควรจัดช่องทางในการจำหน่ายสินค้า เพื่อสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 2.95$) และชุมชนมีบริการจัดหางานให้แก่ผู้สูงอายุที่สนใจตามความถนัดเหมาะสม ($\bar{x} = 2.93$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

4. การส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ในการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.12$)

โดยส่วนใหญ่เห็นว่าภาครัฐจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.24$) รองลงมาได้แก่ การมีการจัดทำสวนสาธารณะ ชมรมเพื่อสุขภาพ เช่น การเดินแอโรบิก โยคะ เป็นสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.11$) และชุมชน มีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อส่งเสริมการออม ($\bar{x} = 3.00$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการส่งเสริมการออมในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

นโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุภาพรวมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.33$) เมื่อพิจารณารายละเอียดรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.43$) รองลงมาได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ($\bar{x} = 3.33$) ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ และด้านระบบคุ้มครองทางสังคม ($\bar{x} = 3.30$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละด้านไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ตามลำดับ

1. การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.33$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า รัฐมีมาตรการการลดหย่อนภาษีแก่ผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.47$) รองลงมาได้แก่ จัดทำสำมะโนประชากรผู้สูงอายุเพื่อการวางแผนจัดการที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.36$) รัฐมีมาตรการประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.31$) และรัฐส่งเสริมการออมระยะยาว เช่น การขายพันธบัตรออมสิน ($\bar{x} = 3.19$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

2. การส่งเสริมผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.30$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า รัฐร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ จัดกิจกรรมสันทนาการให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การออกกำลังกายสูงสุด ($\bar{x} = 3.41$) รองลงมาได้แก่ รัฐสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุตามชุมชนต่างๆ และรัฐร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ จัดกิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การเล่นดนตรีงานศิลปะต่างๆ ($\bar{x} = 3.36$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการส่งเสริมผู้สูงอายุในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

3. ระบบคุ้มครองทางสังคมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการคุ้มครองทางสังคมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.20$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐมีนโยบายตั้งกองทุนเพื่อดูแลผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.32$) รองลงมา ได้แก่ ระบบ

สวัสดิการสังคม ไม่ได้แบ่งสัดส่วนหรือให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ($\bar{x} = 3.18$) และการจัดบ้านพักคนชรา เข้าถึงได้ยากเนื่องจากมีข้อจำกัด ($\bar{x} = 3.09$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นระบบคุ้มครองทางสังคมในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

4. การพัฒนาผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.43$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐสนับสนุนชนรมผู้สูงอายุตามชุมชนต่างๆ เพื่อมุ่งให้ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมและคุณภาพ ชีวิตที่ดีสูงสุด ($\bar{x} = 3.48$) รองลงมาได้แก่ มีการจัดอบรมวิชาชีพงานฝีมือให้ผู้สูงอายุที่สนใจ ($\bar{x} = 3.45$) ชุมชนจัดกิจกรรมเช่น ตลาดนัดวันหยุด ส่งเสริมรายได้ ให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เป็นการใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์ ($\bar{x} = 3.43$) และชุมชนให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีจำนวน มากขึ้น ($\bar{x} = 3.36$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการพัฒนาผู้สูงอายุใน แต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ในประเด็นที่น่าสนใจที่มีความเชื่อมโยง ข้อค้นพบกับข้ออภิปรายผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนในเขตจังหวัดพิษณุโลกต่อนโยบาย รัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

1.1 ความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ภาพรวม ในระดับไม่แน่ใจ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความคิดเห็นด้านการจัดสวัสดิการ สังคมในประเด็นด้านการดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งหมายความว่าผู้สูง อายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านการจัดสวัสดิการสังคมในประเด็นการดูแลและ สวัสดิการผู้สูงอายุ มากกว่าประเด็นอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการบริหารจัดการ สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแล และการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ดังตัวอย่างเช่น นโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุแบบขั้นบันได เริ่มต้นที่เดือนละ 500 บาท ซึ่งสร้างความพึงพอใจแก่ผู้สูงอายุได้ค่อนข้างมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่สามารถหา รายได้ได้น้อย ต้องรอการเลี้ยงดูจากลูกหลาน การได้รับเบี้ยยังชีพ จึงเป็นการลดภาระของ ลูกหลานทางหนึ่ง กรอบกับปัจจุบันสังคมไทยเริ่มเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยอีก 15 ปี หรือใน ปี พ.ศ. 2568 ผู้สูงอายุจะมีจำนวน 14.9 ล้านคน จึงเป็นเหตุให้นโยบายดังกล่าวได้รับความนิยม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิ ได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ หนึ่งในนั้นคือ การสงเคราะห์

เบี้ยยังชีพ ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร ขยวรรณ และจอห์น โนเดล (2539 : 68) ที่ศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะให้รัฐจัดสวัสดิการต่างๆ เพิ่มจากที่มีอยู่ พบว่า ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 92 ต้องการให้รัฐบาลจัดสวัสดิการเพิ่มในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ โดยจัดศูนย์ดูแลกลางวันสำหรับผู้สูงอายุ จัดบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง และต้องการให้รัฐบาลจัดหางานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เพื่อจะได้มีงานทำ มีรายได้ ผู้สูงอายุร้อยละ 89.1 ต้องการให้มีการลดหย่อนภาษีให้กับบุคคลที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ เพื่อแบ่งเบาภาระของบุตรหลานที่ดูแลผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกต จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยรัฐมีการสนับสนุนการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ผ่านการสร้างอาชีพ การมีสวัสดิการทางสุขภาพ ซึ่งเป็นแนวคิดในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ นโยบายดังกล่าว จึงขัดต่อการจัดสวัสดิการของรัฐ แต่ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน สถานการณ์ค่าครองชีพ ยังสูงขึ้น แม้จะเป็นวัยสูงอายุซึ่งต้องเสีย “ค่าครองชีพทางสุขภาพ” ค่อนข้างมาก ส่งผลให้การให้เบี้ยยังชีพดังกล่าว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการลดภาระค่าใช้จ่ายกล่าวคือ เป็นการลดภาระของลูกหลานวิธีหนึ่ง แต่กระนั้น คงหลีกเลี่ยงการใช้งบประมาณที่มากขึ้นในการดำเนินนโยบายนี้ได้

ซึ่งความเห็นของผู้วิจัยยังสอดคล้องกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2553 : 24) ที่แม้ว่า การสงเคราะห์ด้วยเบี้ยยังชีพจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการพึ่งตนเอง อีกทั้งยังเป็นภาระหนักของรัฐบาลที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น แต่บุคคลหลายฝ่ายมีความเห็นว่า เป็นความช่วยเหลือที่ยังจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่เดือดร้อน แม้เงินจะไม่มากสำหรับแต่ละคนแต่ก็ช่วยลดการพึ่งพาลูกหลานลงได้บ้าง

แต่กระนั้น ผู้สูงอายุยังมีความคิดเห็นในด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพอย่างเหมาะสมในลำดับท้ายสุด สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่ชุมชนส่วนมากมักจัดกิจกรรมการฝึกวิชาชีพบางครั้ง โดยส่วนใหญ่เป็นการฝึกวิชาชีพเกี่ยวกับหัตถกรรม การประกอบอาหารเป็นส่วนใหญ่ การที่ผลการวิจัยออกมาในลักษณะที่ว่าผู้สูงอายุยังมีความคิดเห็นในด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพอย่างเหมาะสมในลำดับท้ายสุด อาจเป็นเพราะตัวผู้สูงอายุเองไม่ให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรม ร่วมกับสภาพร่างกายที่ชราภาพ และบางท่านอาจได้รับการเลี้ยงดูจากลูกหลานที่ต้อยอยู่แล้ว จึงทำให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร จึงทำให้บางชุมชนจัดกิจกรรมดังกล่าวบ้างเป็นบางครั้ง ตามความสนใจของ ผู้สูงอายุ

1.2 ความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุภาพรวมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุมากที่สุด สะท้อนการที่รัฐสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุตามชุมชนต่างๆ เพื่อมุ่งให้ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมและคุณภาพชีวิตที่ดี แต่กระนั้นยังขัดแย้งกับผลการวิจัย ในประเด็นการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุ ในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพอย่างเหมาะสมยังได้รับการตอบสนองทางนโยบายค่อนข้างน้อย สะท้อนรัฐมีการสนับสนุน แต่ชุมชนและผู้สูงอายุไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินนโยบายในประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับทฤษฎีของ Hogwood & Gunn. (1984 : 197) ว่า “การไม่ประสบผลสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ” หมายถึง นโยบายถูกนำไปปฏิบัติอย่างเต็มที่แล้ว แต่กระนั้นนโยบายก็ล้มเหลวไม่สามารถทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ตั้งใจ สาเหตุที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลว มีหลายอย่าง เช่น นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบ และการประเมินผลการนำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติ

2. ระดับความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546

จากการศึกษาแบบสัมภาษณ์นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ชุมชน จังหวัดพิษณุโลกสะท้อนความต้องการของผู้สูงอายุในการจัดสวัสดิการสังคมโดยการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุผู้สูงอายุอยากให้มีการจัดประเพณีอื่นๆ ตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชุมชน การให้ผู้สูงอายุเลือกที่จะใช้สวัสดิการด้านอื่นเพิ่มขึ้น รัฐบาลควรเข้ามาดูแลผู้สูงอายุให้มากกว่าที่เคยทำการจัดสร้างสถานที่นันทนาการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมไม่เพียงพอ อีกทั้งท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญและมักคิดว่าเป็นภาระของรัฐ นอกจากนี้ยังควรเน้นในการให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ส่วนในประเด็นการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุยังต้องการตลาดในการจำหน่ายสินค้าจากผู้สูงอายุ โดยอาจมีการจัดตั้งศูนย์การค้าหรือขอพื้นที่ในศูนย์การค้าภายในจังหวัด สำหรับวางสินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ส่วนในนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุยังมีความต้องการให้รัฐควรเข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมให้กับชมรมผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์การออมความต้องการในการส่งเสริมในเรื่องสุขภาพ และอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ และอยากให้มีกองทุนสำหรับผู้สูงอายุเหมือนกับกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ นอกจากรัฐจ่ายเบี้ยยังชีพแล้ว รัฐควรจะจ่ายเงินสมทบให้กับชมรมผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรม หรือการส่งเสริมกิจกรรมที่มีรายได้บ้าง การสร้างความเข้มแข็งให้ชมรมผู้สูงอายุ

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2545 : 43-44) ศึกษาเรื่อง “รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545” พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 92 ต้องการให้รัฐบาลจัดสวัสดิการเพิ่มเติมในเรื่อง การดูแลผู้สูงอายุ โดยจัดศูนย์ดูแลกลางวันสำหรับผู้สูงอายุ จัดบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุที่มี ปัญหาสุขภาพเรื้อรัง และต้องการให้รัฐบาลจัดหางานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เพื่อจะได้มีงานทำ มีรายได้ผู้สูงอายุ ร้อยละ 89.1 ต้องการให้มีการลดหย่อนภาษีให้กับบุคคลที่ เลี้ยงดูผู้สูงอายุ เพื่อแบ่งเบาภาระของบุตรหลานที่ดูแลผู้สูงอายุ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุกับนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของรัฐ

จากการหาความสัมพันธ์ ชี้ให้เห็นว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับนโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุในภาพรวมไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อมีการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่เหมาะสม ย่อมทำให้นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพกล่าวคือ หากภาครัฐมีการบริหารจัดการ การจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเหมาะสม จะทำให้การดำเนินนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเนื่องด้วยการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของรัฐ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ดีในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นก็ต้องปรับปรุงและสร้างความร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้ รวมถึงการสร้างทัศนคติ “คุณค่าในตนเอง” แก่ผู้สูงอายุควบคู่ด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้สนใจอาจเลือกศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายในจังหวัดสำคัญ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต่างพื้นที่กัน เพื่อสร้างความร่วมมือทั้งจากผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนานโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ และเห็นผลได้ชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2546). **สถิติกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2545**. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2525). **แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2577**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหกรณ์กลาโหม.
- นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล. (2539). **รายงานการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย**. (เอกสารสถาบัน หมายเลข 246/39). กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2553). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ : ทิควีพี.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ. (2544). **คู่มือการส่งเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ในผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรสาธารณสุข**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : กรมอนามัย.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2551). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). **รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท..
- Hogwood, Brian W. and Gunn, Lewis A. (1984). **Policy Analysis for the Real World**. New York : Oxford University.

